

8.Феофанова І.М. Дитячий фольклор як засіб формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку. URL: <http://surl.li/tdecf>.

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК У МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНИХ ЗДО

Тамара Марчій-Дмитраш, кандидат педагогічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна)

THE USAGE OF UKRAINIAN FOLK-TALES IN THE MORAL EDUCATION OF CHILDREN OF OLDER PRE-SCHOOL AGE IN MODERN IPE

Tamara Marchii-Dmytrash, Candidate of Pedagogy, Associate Professor
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine)

***Анотація.** У статті конкретизовано шляхи використання українських народних казок у моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Проаналізовано Базовий компонент дошкільної освіти і основні чинні програми щодо означеної проблеми. Визначено основні завдання, які стоять перед педагогом у процесі формування моральності особистості. Акцентовано на необхідності виховувати емпатійність, засвоювати моральні норми поведінки, розвивати моральні судження, тощо у процесі морального виховання старших дошкільників засобами українських народних казок.*

***Ключові слова:** українські народні казки, моральне виховання, мораль, заклад дошкільної освіти, старший дошкільний вік.*

***Abstract.** The article specifies the ways of usage of Ukrainian folk tales in the moral education of older preschool age children. The Basic component of preschool education and the main current programs regarding the specified problem were analyzed. The main tasks facing the educator in the process of forming the morality of the individual are determined. Emphasis is paid on the need to cultivate empathy, learn moral norms of behavior, develop moral judgments, etc. in the process of moral education of older preschoolers by means of Ukrainian folk tales.*

***Key words:** Ukrainian folk tales, moral education, morality, institution of preschool education, senior preschool age.*

Актуальність дослідження шляхів використання українських народних казок у моральному вихованні старших дошкільників пов'язано з необхідністю їх всебічного виховання, формуванням вмінь взаємодіяти із оточуючими, бути і усвідомлювати себе частиною соціуму, цікавитися специфікою власного народу, його культурою, володіти загальнолюдськими нормами і правилами поведінки.

Сучасні заклади дошкільної освіти повинні допомогти дітям усвідомити основні норми і категорії моралі, навчити взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, особливо це стосується старших дошкільників, оскільки вони незабаром стануть школярами і будуть самостійно вибудовувати соціальні зв'язки.

У процесі морального виховання, на наше переконання, одним із найбільш дієвих засобів є українські народні казки, оскільки вони відображають особливості українського менталітету, мають неоціненний виховний потенціал. Казка є цікавою розповіддю із захоплюючим сюжетом, у кожній є важливий моральний потенціал.

Державним стандартом дошкільної освіти є Базовий компонент, змістовими лініями якого є, зокрема, «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному доквіллі», «Дитина в світі культури», «Гра дитини», «Мовлення дитини». Проаналізуємо їх взаємозв'язок із моральним вихованням.

Так, змістову лінію «Особистість дитини» спрямовано на формування і розвиток моральних почуттів та емоцій дітей, свідомості, що є основою їх моральної поведінки, передбачено утворення особистісно-ціннісної компетенції.

Змістова лінія «Дитина у соціумі» передбачає формування в дітей морального, прихильного ставлення до інших, що важливо для соціалізації й становлення культури поведінки. В дітей тут формується соціально-комунікативна компетенція.

Відтак, змістова лінія «Дитина у світі культури» має на меті прилучити дітей до цінностей предметного і художнього світу. Це є основою предметно-практичної та художньо-продуктивної компетенцій.

Змістова лінія «Мовлення дитини» упередметнює категорію «мораль» та передбачає реалізацію комунікативної компетенції [1, с. 7-8].

Відповідно проаналізуємо чинні освітні програми, які висвітлюють тему дослідження, зокрема, «Я у світі», «Дитина», а також «Скарбниця моралі».

Так, в освітній програмі «Дитина» представлено особливості використання українських народних казок у розділі «Літературна скринька», яка тим самим є складовою змістової лінії «Дитина у світі культури». Основними освітніми завдання є:

- 1) формувати в дітей уявлення про фольклорні і авторські твори різних жанрів;
- 2) розвивати їх читацьку грамотність, ознайомлюючи з різними видами дитячих книг;
- 3) вчити вихованців бути більш сконцентрованими під час слухання творів різних жанрів, в тому числі казок, звертаючи увагу на те, щоб зміст та ідея прочитаного були якомога більш чітко зрозумілими;
- 4) ознайомлювати дітей з українськими народними казками та їх моральним змістом;
- 5) вчити відрізняти різні жанри літератури на слух, аналізуючи літературно-художню структуру твору [2, с. 195].

Отож, роботі з українськими народними казками передбачено значне місце в освітньому процесі дітей старшого дошкільного віку. Разом із тим, зазначимо, що доцільно використовувати так звані опірні засоби (наприклад, у вигляді тематичних зображень), які допоможуть вихованцям здійснювати аналіз ілюстрацій й розмірковувати над змістом казки. Це також допоможе дошкільникам бути більш сконцентрованими в процесі сприймання казки [2, с. 195].

Особливістю використання українських народних казок у процесі морального виховання є те, що народна творчість є максимально простою за змістом, цікавою для дітей, відповідно вони аналізують дії героїв й при цьому в них формуються стійкі моральні норми, переконання і цінності.

У програмі «Я у світі» вивчення українських народних казок передбачено у розділі «Літературне мистецтво», де зазначено, що ставлення старших дошкільників до українських народних казок стає більш осмисленим, активним і зацікавленим. Це простежується в тому, що вихованці не просто слухають казки від батьків чи вихователів, а й емоційно аналізують почуте, співпереживаючи та співчуваючи казковим героям, що передбачає активізацію мисленнєвих процесів. Дитина 6-7-го років життя може усвідомлювати приховані наміри та мотиви вчинків дійових осіб казки, а також розуміти, що реальні події відрізняються від казкових, фантастичних, оскільки можуть опиратися на певний життєвий досвід [4, с. 320].

Процес перетворення реальності на фантастику є здійсненим в процесі взаємодії із українськими народними казками. Завдяки розвитку дитячої творчості малюки проникають у зміст казок, тим краще розуміючи їх. З метою морального виховання доцільно доповнювати народні казки, придумувати інші кінцівки, або вигадувати ті події, які б могли відбутися, якби ті чи інші герої вчинили по-іншому.

Саме це в результаті уможливило виховання у дітей старшого дошкільного віку моральних якостей та реалізацію завдань морального виховання, зокрема, формування любові до ближнього, вміння дружити, відчуття справедливості, чесності, гідності, сміливості, працьовитості, поваги до старших, які дозволять виховати достойного громадянина своєї держави та чесного члена суспільства.

Максимально чітко відображає особливості й потреби реалізації морального виховання для дітей старшого дошкільного віку в сучасних ЗДО освітня програма «Скарбниця моралі». Авторкою програми Л. Лохвицькою запропоновано такі тематичні модулі:

- 1) аналіз поняття моралі та його взаємозв'язку з поведінкою особистості;
- 2) формування у дітей почуття поваги до батьків та інших дорослих;
- 3) розвиток у дітей уявлень про дружбу й про те, як взаємодіяти з однолітками;
- 4) реалізація принципу емпатії й важливості співпереживати іншим;
- 5) формування основ увічливості;
- 6) навчання дружелюбності;
- 7) формування любові до себе [3, с. 64-68].

Основними українськими народними казками, на основі яких можна сформуванати означені вище якості характеру, є «Кирило Кожум'яка», «Іван-Побиван», «Котигорошко», «Телесик», «Морозко», «Яйце-райце», «Ох», «Мудра дівчина», «Про правду і кривду», «Язиката Хвеська», «Названий батько», «Дідова дочка і бабина дочка» та інші.

На думку Л. Лохвицької, основними результатами, які можна отримати в процесі системного морального виховання за програмою є сформованість у дітей співпереживання, емпатії, вміння ставити себе на місце іншого, засвоєння моральних норм поведінки, розвиток моральних суджень, емоційного ставлення до інших, емоційна корекція поведінки, ідентифікація та рефлексія [3, с. 84].

У підсумку значимо, що сучасна система освіти дітей старшого дошкільного віку в ЗДО дозволяє впливати на їх морально-етичне становлення, в процесі якого важливе місце відведено українським народним казкам. Проаналізувавши зміст Базового компоненту дошкільної освіти, а також чинних програм, ми з'ясували, що вони передбачають використання народної літературної творчості. Тому сприймання казкових текстів, рівень їх усвідомлення й особливості активної роботи зі змістом цього жанру фольклору є важливим фактором якісного морального виховання дітей 6-7-го років життя.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: державний стандарт дошкільної освіти. Нова редакція / за ред. Т. О. Піроженко. 2021. 38 с.
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
3. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 128 с.
4. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА - ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Наталія Мачинська, доктор педагогічних наук, професор
Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

PRESCHOOL EDUCATION - SUPPORTING THE DEVELOPMENT AND SELF- RELAXATION OF THE CHILD'S PERSONALITY

Nataliia Machynska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine)

***Анотація.** У статті проаналізовано деякі особливості дошкільної освіти. Автор наголошує на важливості та необхідності цілеспрямованої систематичної організації дошкільної освіти, яка виступає базовою у розвитку та формуванні особистості людини.*

***Ключові слова:** дошкільна освіта, особистість, розвиток, самореалізація.*